

Rəna Əbülfəz qızı Qəfərova

UOT: 339.92; JEL: F10, O24.

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq ticarət əlaqələrinin inkişafı

Xülasə

Məqalədə ölkənin xarici iqtisadi əlaqələrinin təşkili xüsusiyyətləri araşdırılır və ona təsir edən amillər tədqiq olunur. Həmçinin, müasir xarici iqtisadi əlaqələrin mahiyyətinə diqqət yetirilir. Beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin inkişafı ilə bağlı fikir ifadə olunur.

Açar sözlər: iqtisadi inkişaf, beynəlxalq iqtisadi münasibətlər, xarici ticarət

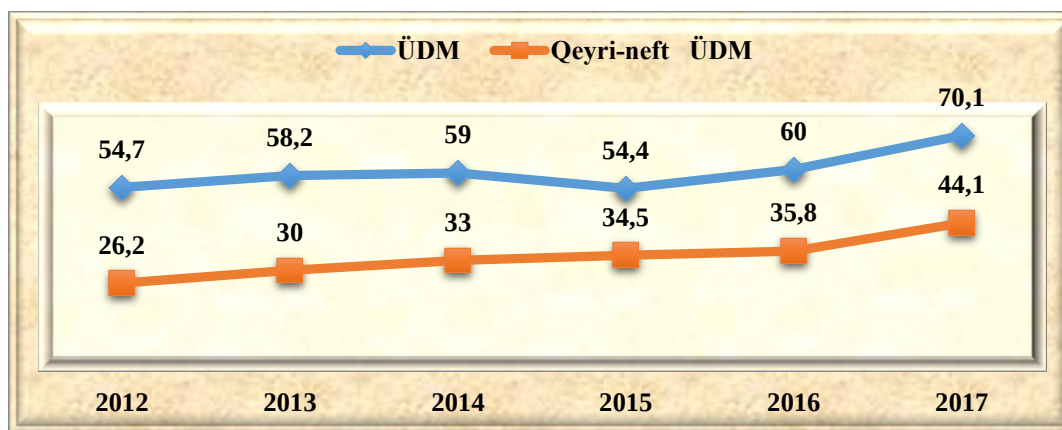
Giriş

Dünya ölkələri kimi Azərbaycan da müasir dövrdə xarici ticarət əlaqələrinin artmasında ciddi maraq göstərir. Bütün bunlara baxmayaraq xarici ticarət münasibətləri son əlli ildə daha təkmil tələblər qarşıya qoyur ki, bu da ölkələrin milli iqtisadiyyatlarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasını başlıca şərt kimi irəli sürür. Tədqiqatlar deməyə əsas verir ki, qarşıdakı dövrlərdə dünya ölkələrinin xarici ticarətinin tədricən artması bu dövlətlərin bu sahədəki islahat tədbirlərinin genişləndirilməsi ilə müşahidə olunacaqdır.

Azərbaycanın iqtisadi inkişaf səviyyəsi

Azərbaycanın son on ildə malik olduğu iqtisadi inkişaf ölkənin bir çox sahələri kimi xarici ticarət imkanlarının artması baxımından da əhəmiyyətli hesab olunmaqdadır. Xüsusilə də makroiqtisadi göstəricilərin artması iqtisadi bünövrənin möhkəmlənməsi və bunun da əsasında iqtisadi potensialın artmasında vacib rol oynayır. Bu inkişafda qeyri-neft sektorunun payının da arması aydın şəkildə özünü göstərməkdədir. Belə ki, son beş ildə ÜDM-in həcmnin 30%-ə qədər artması ilə paralel qeyri-neft ÜDM-nin həcmnin 1,7 dəfə yüksəlməsi müsbət baxımdan qiymətləndirilməlidir.

ÜDM və qeyri-neft ÜDM (milyard manat)

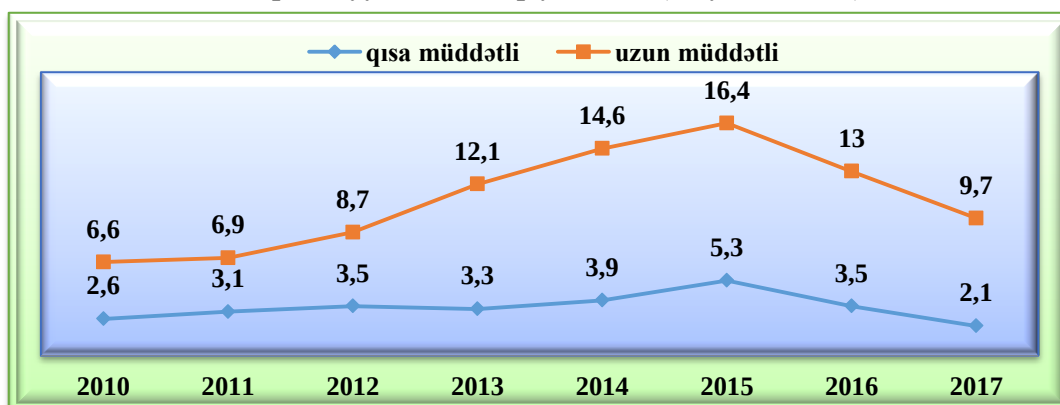

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkənin xarici ticarətinin genişlənməsində iqtisadiyyata yönəldilən investisiya və kredit qoyuluşlarının həcmnin artması xüsusi zərurətdən çıxış etməkdədir. Çünki, milli iqtisadiyyatın belə qoyuluşlara ehtiyacı daha yükəskliyi ilə qəbul olunmalıdır. Xüsusilə də investisiya-kredit qoyuluşlarında uzunmüddətli yatırımların əhəmiyyəti daha önəmli hesab olunmaqdadır. Azərbaycanda 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə iqtisadiyyata kredit qoyuluşlarının həcmində 23% artım müşahidə olunmuşdur. Müvafiq artım meyilləri 2015-ci ilədək stabil yüksəlişi ilə baş versə də lakin, son dövrlərdə bu sahədə nəzərəcarpacaq səviyyədə azalama

özünü göstərmişdir. Bu amil də dünya bazarlarında neftin qiymətinin azalması və büdcə daxilolmalarında baş verən dəyişikliklərlə sıx bağlıdır.

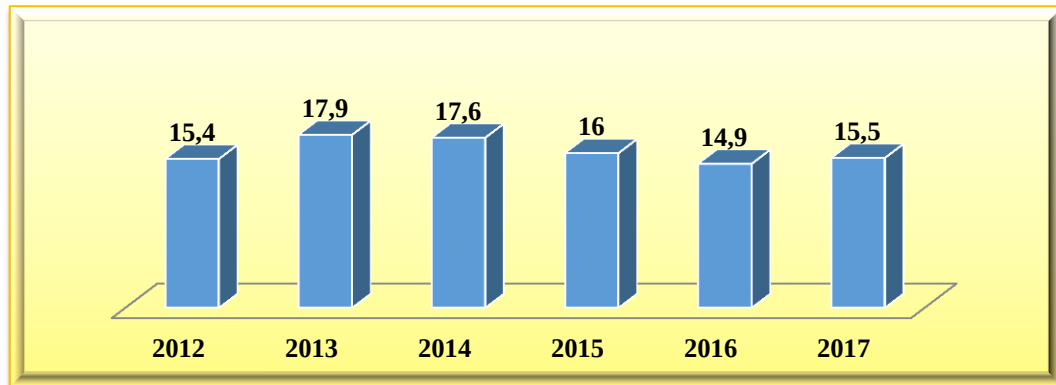
İqtisadiyyata kredit qoyuluşları (milyard manat)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> və <https://www.cbar.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkədə iqtisadiyyata yönəldilən kredit qoyuluşlarında artıq uzunmüddətli yatırımların payı artmaqdadır. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə qısamüddətli kredit qoyuluşlarının həcmi 19% azalaraq 2,1 milyard manata endiyi halda, uzunmüddətli kredit qoyuluşlarının həcmi 1,5 dəfə artmaqla 9,7 milyard manata çatmışdır (6;7). Digər tərəfdən 2010-cı ildə iqtisadiyyata yönəldilən kredit qoyuluşlarının 23%-ini qısamüddətli, 77%-ini uzunmüddətli yatırımlar təşkil edirdisə, 2017-ci ildə bu göstərici qısamüddətli kredit qoyuluşları üzrə 19%, uzunmüddətli qoyuluşlar üzrə isə 81% olması ilə müşahidə edilmişdir. Bu amil müsbət baxımdan qiymətləndirilsə də, lakin bir məqama xüsusi diqqət yetirilməlidir: belə ki, iqtisadiyyata uzunmüddətli kredit qoyuluşları daha çox mövcud dövlət proqram və lahiyyələrə üzrə həyata keçirilir. Bu baxımdan da mövcud maliyyələşmədə dövlətin yatırımları üstünlük təşkil edir və nəzərdə tutulan tutulan lahiyyələrə (əsasən də infrastruktur) yönəldilir. Dünya iqtisadiyyatında baş verən iqtisadi təlatümlərə baxmayaraq, Azərbaycanda əsas kapitalla yönəldilən investisiya qoyuluşlarında ciddi azalma meyilləri özünü göstərməmişdir, belə ki, son beş ildə bu göstərici əksinə 15,5 milyard manat təşkil etməklə demək olar ki, sabit qalmışdır (6; 7). Həmçinin, bu yatırımlarda da dövlət maliyyə-investisiya qoyuluşlarının əsas iştirakçı olması mövcud vəziyyətə öz təsirini göstərmişdir. İnkişaf etməkdə olan və əsaslı dəyişiklikləri ilə müşahidə olunan dünya iqtisadiyyatında xarici ticarətin artması üçün müxtəlif mənbəli investisiya qoyuluşlarının əhəmiyyətliyi xüsusilə diqqəti cəlb edir və bu amil ölkələr üzrə fərqliliyi ilə çıxış edir. Azərbaycanda iqtisadiyyata yönəldilən investisiya yatırımlarının mənbələri öz fərqliliyi ilə diqqəti cəlb edir. Belə ki, bu prosesdə bir mühüm məqam nəzərə alınmalıdır: ölkəyə yönəldilən xarici investisiya əsasən dövlət xətti ilə gəlir və onlar daha çox energetika və zəruri infrastruktur lahiyyələrinə yatırılır. 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə iqtisadiyyata yönəldilən xarici investisiyaların həcmi 8% artmaqla 9,1 milyard ABŞ dollarına bərabər olsa da, bu dövrdə lakin daxili investisiya qoyuluşlarının həcmi əksinə 1,9 dəfə azalmaqla 4,8 milyard dollara səviyyəsinə enmişdir (6;7). Daxili investisiyalar birbaşa xarici investisiyalardan fərqli olaraq, ölkədə fəaliyyət göstərən yerli və xarici müəssisə və təsərrüfat subyektləri tərəfindən həyata keçirilir. Digər tərəfdən, bu subyektlərin fəaliyyəti həm yerli, həm də xarici bazarlar üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

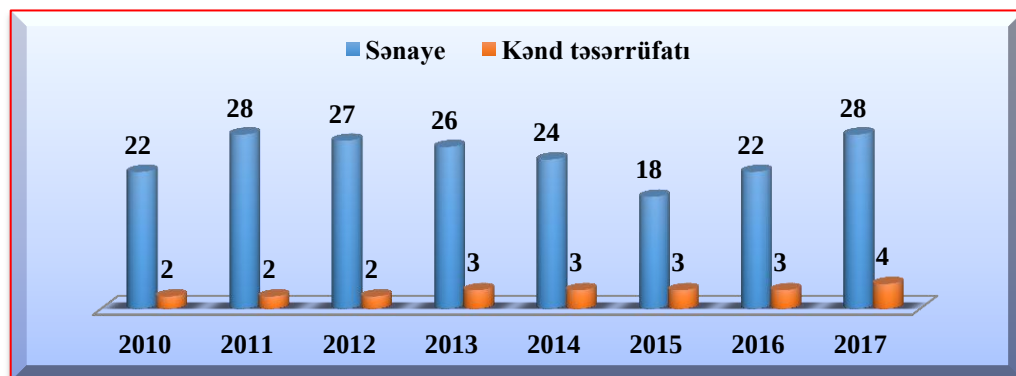
Əsas kapitala yönəldilən investisiyalar (milyard manat)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> və <https://www.cbar.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Xarici ticarətə meyilliyi müşahidə olunmaqda olan sənaye və kənd təsərrüfatında son on ildə müəyyən inkişaf meyilləri nəzərə çarpmaqdadır. Xüsusilə də ÜDM-in yaradılmasında bu sahələrin iştirak səviyyəsi bu dövr ərzində öz artımı ilə nəzərə çarpır. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə ÜDM-in formalaşdırılmasında iştirak edən sənaye məhsulunun həcmi 22%, kənd təsərrüfat məhsulunu nhəcmi isə 50% artmışdır. Lakin bu inkişaf hələ qaneedici hesab oluna bilməz, çünki, xarici bazarlara çıxarılan məhsullar içində əsas üstünlük xam neft satışına məxsusdur. Ölkədə kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi 2010-cı illə müqayisədə 2017 ci ildə bitkiçilik məhsulları üzrə 1,5 dəfə, əkinçilik məhsulları üzrə isə 1,8 dəfə artmışdır (6). Lakin, bütün bunlara baxmayaraq, həm ölkədən xarici bazarlara ixrac olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi qaneedici səviyyədə deyildir, həm də ölkəyə idxal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının içində ölkədə istehsalı mümkün olan məhsulların səviyyəsi də nəzərəçarpacaq səviyyədə yüksəkdir.

Sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrinin ÜDM-in yaradılmasında iştirak səviyyəsi (milyard manat)

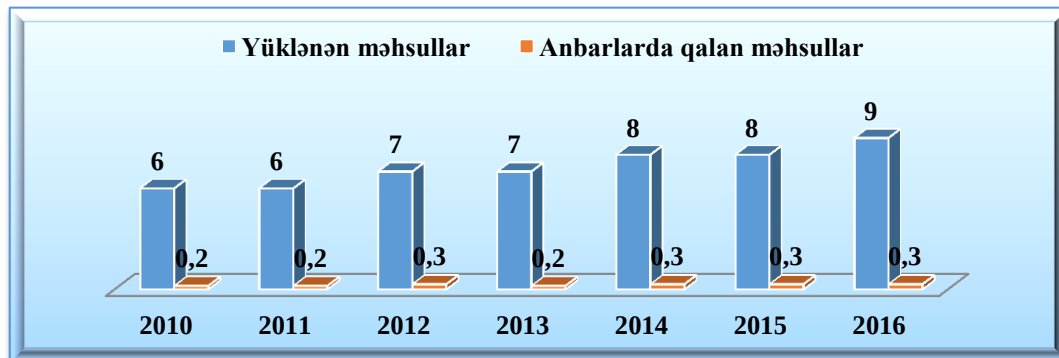
Mənbə: <https://www.stat.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Azərbaycanda sənaye məhsulunun həcmi son on ildə öz artım səviyyəsi ilə müşahidə olunur. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə sənaye məhsulunun həcmi 1,5 dəfə artmışdır. Müvafiq artım mədənçıxarma sənayesi üzrə 1,3 dəfə, emal sənayesi üzrə isə 2 dəfə artım meyilliyi ilə nəzərə çarpmışdır (7). Tədqiqatlar göstərir ki, sənaye məhsulunun içində daha yüksək paya (74%) mədənçıxarma sənayesi, əsasən də neft-qaz istehsalı malikdir. Məhz xarici ticarətdə bu sənaye sahəsi əsas üstünlük təşkil etməklə (94%), ölkəyə daxil olan gəlirlərin formalaşmasında da yüksək payı ilə fərqlənir.

Azərbaycanda son dövrlərdə həyata keçirilən tədbirlər, icar olunan proqram və strateji yol xəritələri iqtisadi inkişafın davamlılığı və rəqabətyönlümlüyün artması baxımından mühüm rol oynaya bilər. Belə yanaşma təbii ki, ölkənin neftdən asılılığını azaltmaqla, yanaşı xarici ticarətdə qeyri-neft sektorunun payının artmasına da öz müsbət təsirlərini göstərə bilər. Xüsusilə də, regional iqtisadi inkişafın təmini, iqtisadiyyatın məqbul diversifikasiyası, qeyri-neft ixracının yüksəlməsi bu baxımından önəmli rol oynaya bilər. İqtisadiyyatın inkişafı və diversifikasiyasının artması xarici ticarətin artması ilə bağlı olsa da, lakin bu sahədə keyfiyyət amillərinə diqqət də artırılmalıdır. Müasir dünya iqtisadiyyatında iqtisadiyyatın, o cümlədən də sənayenin inkişafında daha çox yüksək texnoloji və innovativ məhsul istehsalına olan meyillik davamlı şəkildə artmaqdadır. Bu amil isə daha az material və fiziki əmək tutumlu sahələrin inkişafına diqqətin artırılmasını gündəmə gətirir.

Ölkənin qeyri-neft sektorundakı durumu bu baxımdan hələ ki, qanəedici səviyyədə qiymətləndirmək qeyri-mümkündür. Belə ki, son on ildə qeyri-neft sektorunda məhsul istehsalına sərf olunan xərc strukturu müasir tələblərlə uyğunluq təşkil etmir. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə müvafiq sektorda məhsul istehsalına sərf edilmiş material xərclərinin xüsusi çəkisi 18% azalsa da, lakin bu göstərici yenə də öz yüksəkliyini saxlamaqdadır (50%). Digər tərəfdən, bu sahədə məhsul istehsalında müqayisə olunan dövr ərzində əsas fondların amortizasiya xərcləri 2% azalmaqla 6% səviyyəsinə enmişdir (6;7). Tədqiqatlar göstərir ki, qeyri-neft sektorunda əsas fondların müasirləşdirilməsinə ehtiyac yüksəkdir və təkmil texnoloji avadanlıqların tətbiqi hələ ki, gözlənilən səviyyədə deyildir. Bu amillər də milli məhsulların dünya bazarlarında rəqabətqabiliyyətliyinin aşağı olmasına öz təsirlərini göstərməkdədir.

Emal sənayesi üzrə yüklənən və anbarlarda qalan hazır məhsulların inkişaf dinamikası (milyard manat)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkənin sənaye müəssisələrində istehsal olunan məhsulların istehsalı və satışı sahələr üzrə fərqli baxımdan özünü göstərir. Mədənçıxarma sənayesində istehsal olunan məhsulların tərkibində neft-qaz sektoru xüsusi üstünlük təşkil etdiyi üçün, həm də xammal yönümlü olduğu bu məhsullar daha tsz realizə olunmaqdadır. Lakin, qeyri neft sektorunda istehsal olunan məhsulların reallaşdırılması bir növ birdən həyata keçirilmir və bazarın alış imkanları ilə bağlı olur. Digər tərəfdən bu məhsulların böyük ıksırıyyəti daxili bazara yönəlir. Lakin, bütün bu amillərə baxmayaraq, müvafiq sektorda istehsal olunan hazır məhsulların bir hissəsi anbarlarda qalmışdır. Tədqiqatlar göstərir ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə qeyri-neft sektoru müəssisələrində istehsal olunan və satış məqsədilə göndərilən hazır məhsulların həcmi 1,5 dəfə artmaqla 9 milyard manat təşkil etmişdir. Bununla yanaşı, müvafiq dövr ərzində bu yönümlü məhsulların müəssisələrin anbarlarında qalan səviyyəsi də müəyyən qədər artması ilə müşahidə olunmuşdur. Sənaye sahələrinin xarici ticarətdə iştirak zərurətlərinin artması bu

sahəyə əsasən də emal sənayesinə əsaslı investisiya qoyuluşlarının yönəldilməsini şərtləndirməkdədir. Tədqiqatlarımız göstərir ki, emal sənayesinə yönəldilən investisiya-maliyyə qoyuluşları sırf daxili mənbələr, əsasən də subyektlərin özü tərəfindən həyata keçirilməkdədir. 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə sənayedə əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların strukturunda ən aşağı göstərici məhz emal sənayesinə aid olmuşdur. Belə ki, ölkə sənayesində əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyalardan istifadə strukturunda 2010-cı ildə emal sənayesinin payı 12% olduğu halda, 2017-ci ildə bu göstərici 2 dəfədən də artıq azlamaqla 5% səviyyəsinə enmişdir (6). Əksinə mədənçıxarma sənayesində əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların həm həcmi, həm də istifadə səviyyəsi öz yüksəkliyi ilə (83%) nəzərə çarpır. Digər tərəfdən isə, bu sahələrə yönəldilən investisiyalar həm dövlət xətti ilə, həm dövlət zəmanəti ilə gəlməkdədir.

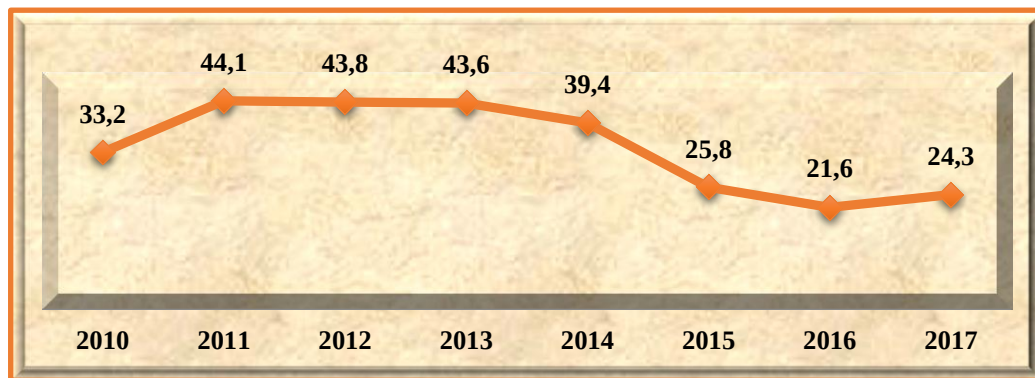
Xarici bazarlara çıxışın artması, bunun əsasında da xarici ticarətin həcmnin yüksəlməsi müasir və innovativ məhsul istehsalından biləvasitə asılıdır. Məhz bu baxımdan istər inkişaf etmiş, istərdə inkişaf etməkdə olan ölkələr sənayedə innovasiya investisiya qoyuluşlarının artmasında ciddi şəkildə maraqlı olurlar. Bu ölkələrin innovasiya xərcləri investisiya qoyuluşlarında əsas üstünlüyü ilə müşahidə olunmaqdadır. Azərbaycanda sənaye sahələrində innovasiya qoyuluşları və xərcləri hələ ki, çox aşağı səviyyədədir. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə mədənçıxarma sənayesində bu yönmlü xərclərin həcmi 38 dəfə artsa da, bu göstərici cəmi - 190 min manat səviyyəsində olmuşdur. Emal sənayesində innovasiya qoyuluşlarının həcmi müəyyən qədər yüksək olsa da, amma xarici bazarlara çıxışa meyilli olan bu sahələr üçün bu artım olduqca zəif hesab oluna bilər. Belə ki, müqayisə olunan dövr ərzində emal sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər 3,6 dəfə artmaqla 29 milyona manata çatmışdır (6;7). Lakin, bu sahələrin məhsullarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması baxımından bu göstərici də kifayətgədər aşağıdır.

Azərbaycanın beynəlxalq ticarətinin inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi

Dünya ölkələri kimi Azərbaycan da müasir dövrdə xarici ticarət əlaqələrinin artmasında ciddi maraq göstərir. Bütün bunlara baxmayaraq xarici ticarət münasibətləri son əlli ildə daha təkmil tələblər qarşıya qoyur ki, bu da ölkələrin milli iqtisadiyyatlarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasını başlıca şərt kimi irəli sürür. Tədqiqatlar deməyə əsas verir ki, qarşıdakı dövrlərdə dünya ölkələrinin xarici ticarətinin tədricən artması bu dövlətlərin bu sahədəki islahat tədbirlərinin genişləndirilməsi ilə müşahidə olunacaqdır. Xüsusilə də dərinləşməkdə olan qloballaşma meyilləri dünya, qitə və regional ticarətlərin də yeni istiqamətlər üzrə inkişafına təkan verəcəkdir. Belə yanaşma xarici ticarətdə yeni, müasir və innovativ məhsul və xidmətlərin bazarlara çıxışına səbəb olmaqla yanaşı, həm də insan kapitalının və əqli mülkiyyətin istifadə səviyyəsini artıracaqdır (1;2). Belə təsirlərdən maksimal səviyyədə yararlanmaq üçün Azərbaycan da xarici bazarlara çıxışını artırmaq və mövcud ticarət potensialını geniş istifadə etmək üçün tələb olunan şərtlərə uyğun olaraq zəruri tədbirləri davamlı şəkildə həyata keçirilməlidir.

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müəssisə və təsərrüfat subyektləri öz xarici ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi istiqamətində ardıcıl addımlar atmaqdadırlar. Son dövrdə bu subyektlər tərəfindən dünyanın 180-dən artıq ölkəsi ilə müvafiq ticarət münasibətləri qurulmuş və bu yönümlü əməliyyatlar həyata keçirilmişdir. Bütün bu meyillərə baxmayaraq ölkənin xarici ticarətinin dövriyyəsində azalma meyilləri aydın şəkildə özünü göstərməkdədir. Belə ki, 2010-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə xarici ticarətin dövriyyəsi 27% azalmaqla 24,3 milyard ABŞ dolları səviyyəsinə enmişdir. Bu amil həm son maliyyə böhranının nəticələri, həm də neftin qiymətinin azalması və onun ixracının azalması ilə bağlıdır. Lakin, digər amillər də mövcuddur ki, bura milli məhsulların rəqabətqabiliyyətliliyinin azalması və onların xarici bazarlara çıxışının zəifliyi şamil edilə bilər.

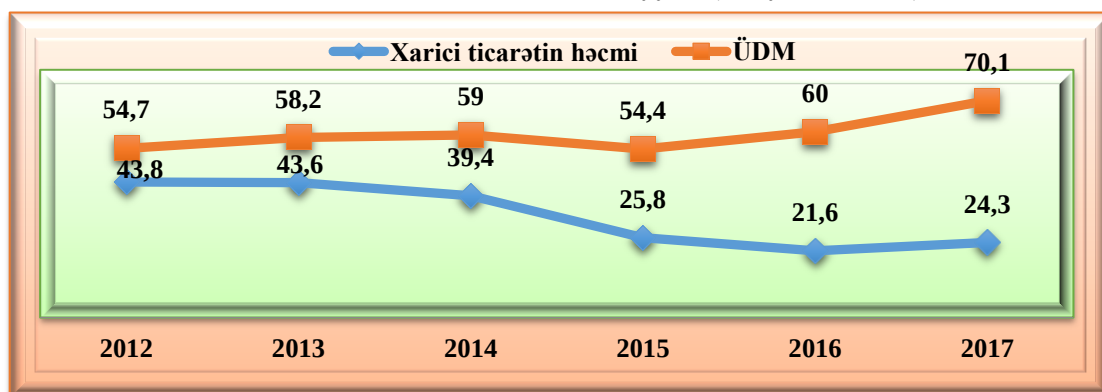
Xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi (milyard ABŞ dolları)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> və <http://customs.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkənin xarici ticarətinin ÜDM-dəki payı da azalmaqla müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, ölkə ÜDM-nin artım meyilləri dövrlər üzrə xarici ticarətin həcmi azalması nəzərə çarpmışdır. 2012-ci ildə xarici ticarətin həcmi ÜDM-dəki payı 89% təşkil etdiyi halda, 2017-ci ildə bu göstərici 34%-ə enmişdir (7;9).

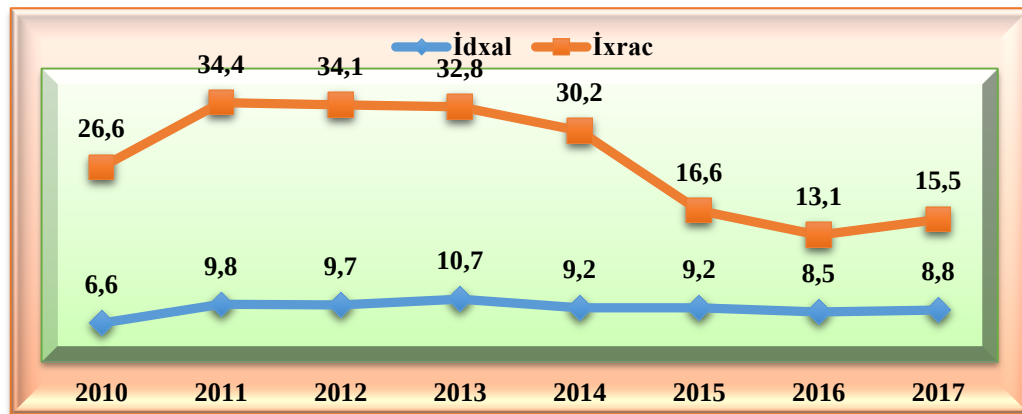
ÜDM və xarici ticarətin inkişaf səviyyəsi (milyard manat)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> və <http://customs.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Oxşar durum müəyyən dəyişikliklərlə qeyri-neft ÜDM-i ilə xarici ticarətin inkişafı arasında baş vermişdir. Belə ki, 2012-ci ildə xarici ticarətin həcmi qeyri-neft ÜDM-indən 1,7 dəfə yüksək olsa da, lakin 2017-ci ildə əksinə olaraq qeyri-neft ÜDM-nin səviyyəsi xarici ticarətin həcmindən 1,8 dəfə yüksək olmuşdur (6;7;9). Azərbaycanın son on ildə xarici ticarətində baş verən dəyişiklik meyilləri idxal və ixrac əməliyyatları üzrə fərqliliyi ilə müşahidə olunmuşdur. Belə ki, idxal əməliyyatları 2010-cu illə müqayisədə 2017-ci ildə 33% artaraq 8,8 milyard ABŞ dolları səviyyəsinə çatdığı halda, ixrac əməliyyatları əksinə 72% azalmaqla 15,5 milyard ABŞ dolları təşkil etmişdir (6;7;9). İxrac əməliyyatlarında baş verən enmə meyilləri 2015-ci ildən başlanmış və bu prosesdə dünya bazarlarında neftin qiymətinin ucuzlaşması və ixracının müəyyən qədər azlaması da öz təsirlərini göstərmişdir. Digər tərəfdən, idxal əməliyyatlarının artmasında ölkə üçün əhəmiyyətli olan bir çox məhsulların payının artması da müsbət qiymətləndirilə bilər.

Xarici ticarət dövriyyəsinin inkişaf dinamikası (milyard ABŞ dolları)

Mənbə: <https://www.stat.gov.az> və <http://customs.gov.az> məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Ölkənin xarici ticarətinin coğrafi quruluşu idaxl və ixrac əməliyyatları baxımından fərqliliyi və bu fərqlilikdə malik olduğu paya görə öz müxtəlifliliyi ilə nəzərə çarpır. İxrac əməliyyatların həcmi baxımından əsas ölkələr kimi Avropa və Asiya dövlətləri yüksək paya malikdir. Belə ki, 2010-cı ildə ixrac əməliyyatlarında Avropa dövlətlərinin payı - 59,1%, Asiya dövlətlərinin - 29,7%, Amerika dövlətlərinin (əsasən də Şimali Amerika) - 9,5%, Afrika dövlətlərinin - 1,6% təşkil etmişdir. 2017-ci ildə bu göstəricilər Avropa dövlətləri üzrə 2,8% artmaqla 61,9%, Asiya dövlətləri üzrə 2,7% artmaqla 32,4% səviyyəsinə yüksəlmiş halda, Amerika dövlətləri üzrə 5,2% azalmaqla 4,3%, Afrika dövlətləri üzrə isə 0,2% azalmaqla 1,4% səviyyəsinə enmişdir (6;7;9). Son dövrlərdə də, o cümlədən də 2017-ci ildə Azərbaycanın xarici dövlətlər ilə ticarəti müxtəlif istiqamətli olması ilə müşahidə edilmişdir. Belə ki, 116 ölkəyə ixrac, 179 ölkədən isə idaxl əməliyyatları nəzərə çarpmışdır. Müvafiq dövrdə xarici ticarətin dövriyyəsi 24,3 milyard (ABŞ) dolları (ixrac - 15,5 milyard, idaxl isə 8,8 milyard dollar olmaqla) səviyyəsinə çatmışdır. Bu göstərici isə əvvəlki illə müqayisədə 12,3% yüksək hesab olunur. Həmçinin bu dövr ərzində qeyri-neft məhsullarının ixracı - 24,4% artmaqla 1,5 milyard ABŞ dollarına yüksəlmişdir (6;7;9). Ölkə ixracının əmtəə məhsulları üzrə struktur tərkibində əsas üstünlüyü xammal resursları (mineral məhsullar, neft və qaz) (90-94%) təşkil etməkdədir və bu sahədə olan göstərici demək olar ki, son on ildə ciddi dəyişikliyə məruz qalmamışdır. Lakin, idaxl əməliyyatlarının strukturunda ölkədə istehsalı mümkün olan bəzi məhsulların payının müəyyən qədər çox olaması amili də nəzərə çarpmaqdadır (kənd təsərrüfatı üzrə 9,3%, toxuculuq və geyim üzrə 4,4%, ərzaq, içki və tütün məhsulları üzrə 8,4%). Həmçinin, bu məhsulların son on ildə də ixracda öz xüsusi çəkisinin demək olar ki, eyni səviyyədə qalması halı da müşahidə edilməkdədir.

Nəticə

Dünya bazarlarında neftin qiymətinin kəskin azalması amili Azərbaycanda artıq yeni inkişaf yolunun konkretləşdirilməsini gündəmə gətirir ki, bu da müvafiq amillərlə sıx bağlıdır: qeyri-neft sektorunun əsaslı şəkildə inkişafı, müvafiq sektorda istehsal olunan malların rəqabətqabiliyyətinin artırılması, istehsal olunan məhsulların daha çox xarici bazarlara çıxarılması üçün əlverişli mühitin yaradılması. Azərbaycanın xarici ticarət strategiyasının müasir tələblərə uyğun hazırlanması həm də bu sahədə xarici iqtisadi siyasətin yeni hədəflərinin, prinsip və prioritetlərinin də müəyyən olunmasını əsaslandırır.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası”. Bakı, 2012.
2. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. Bakı, 2016.
3. “Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı”. Bakı, 2014.
4. Azərbaycan iqtisadiyyatının rəqabət qabiliyyətliliyinin təmin edilməsində beynəlxalq təcrübə. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu. 2015.
5. F. Qənbərov. Xarici iqtisadi əlaqələr və iqtisadi artım. Bakı, Elm, 2012.
6. <https://www.economy.gov.az>
7. <https://www.stat.gov.az>
8. <https://www.cbar.az>
9. <http://customs.gov.az>

Рена Абулфаз кызы Гафарова

Развитие международных торговых отношений Азербайджанской Республики

Резюме

В статье исследуются особенности организации внешнеэкономических связей страны и факторы влияющих на нее. А также, уделяется внимание в суть современных внешних экономических связей. Выражается отношения связанным с развитием международным экономическим связям.

Ключевые слова: экономического развития, международные экономические отношения, внешняя торговля

Rana Abulfaz Kafarova

Development of international trade relations of the Republic of Azerbaijan

Abstract

In article features of the organization and its influencing factors, the study of foreign economic relations study. It also focuses on the nature of modern foreign economic relations. Expresses views on the development of international economic relations.

Key words: economic development, foreign trade, international economic relations

Elmi redaktor: i.f.d.,dos. Y.Ə.Məmmədov

Daxil olub: 16.11.2018.

Çapa qəbul olunub: 21.11.2018.